

فضای شهری و سینما؛ تأثیر بازنمایی منظر جنگ در ارتقاء خاطرات جمعی (مطالعه موردی: ایستاده در غبار و روز سوم)

دکتر حدیث لقمانی*، دکتر آیدا باقری بهشتی**

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۱/۲۳ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۵/۱۷

چکیده

یکی از عوامل تقویت خاطره جمعی در شهرها، اتفاقات و رویدادهای خاص مانند جنگ است که جهت استمرار و انتقال این مفاهیم در فضای شهری، سینما نقش مهمی را ایفا می‌کند. هدف از این پژوهش بررسی تأثیر بازنمایی معیارهای فضای شهری در ارتقاء خاطرات جنگ است. در این راستا معیارها به دست آمده از ارتباط فضای شهری و سینما در دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار مورد تحلیل قرار گرفت. با توجه به نتایج به دست آمده از میزان به تصویر کشیدن معیارها در دو فیلم، بازنمایی بیشتر فضاهای دوران جنگ در فیلم «ایستاده در غبار» معیار عملکرد شهری با مدت زمان ۱۶۴۲ دقیقه و «روز سوم»، معیار نماد شهری با ۶۷۷ دقیقه می‌باشد. از دید تماشاگران اهمیت معیار نماد شهری در فیلم روز سوم، معیار بستر طبیعی و عملکرد شهری در فیلم ایستاده از اهمیت شایانی در بازنمایی خاطرات جمعی برخوردار است. بر همین مبنا راهکارهای مؤثر جهت بازنمایی فضاهای شهری از دیدگاه شهرسازانه در فیلم ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی

سینما، فضای شهری، خاطره جمعی، جنگ.

* دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده عمران، معماری و هنر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: h.loghmani131@gmail.com

** دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده عمران، معماری و هنر، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (مسئول مکاتبات)

Email: ida.beheshty@srbiau.ac.ir

مقدمه

افتاده در آن بپردازد. به بیانی دیگر شکل‌گیری مناظر جنگ ناشی از عوامل متعددی بوده است. پرسشی که در این پژوهش مطرح است چگونگی تأثیر فضاهای شهری خاطره ساز جنگ در فیلم‌های دوران دفاع مقدس و همچنین توجه به مفاهیم شهری جنگ از جمله آیین‌ها و رسومات، نماها و جداره‌ها، مناسبات مرسوم حین جنگ چه میزانی از فیلم را به خود اختصاص داده است و تأثیر آنها بر بیننده این فیلم‌ها چگونه است در نهایت با انتخاب و بررسی دو فیلم «ایستاده در غبار» و «روز سوم» توسط صاحب‌نظران شهری و سینمایی راهکارهایی با توجه به مقایسه تطبیقی این دو فیلم و همچنین نظر تماشاگران جهت به نمایش گذاشتن فضاهای شهری در فیلم‌های دوران جنگ در سینما پرداخته شده است.

مبانی نظری

فضاهای شهری بخشی از فضاهای باز و عمومی هستند که زندگی جمعی در آنها در جریان دارد و همهٔ مردم اجازه دسترسی به آن را دارند و تعامل و تقابل اجتماعی از مهم‌ترین مشخصه‌های آن می‌باشد (لقمانی و همکاران به نقل از پاکزاد، ۱۳۹۹). فضای شهری مانند متنی چند فرهنگی است که شناخت آن به اتکای خاطره جمعی میسر می‌شود (فرمیپنی فراهانی و صرافی، ۱۴۰۰). در فضاهای شهری گذشته خاطره جمعی نمود داشته اما اکنون به فراموشی سپرده شده است. یکی از عواملی که می‌تواند سبب احیا و توجه خاطرات جمعی و نمایش گذاردن آنها در ذهن افراد می‌شود فیلم و سکانس‌های موجود در آن می‌باشد. بدین معنا که سکانس‌ها در یک فیلم به‌عنوان یک عنصر طراحی قدرتمند محسوب می‌شود که نه تنها می‌تواند به داستان فیلم اشاره کند، بلکه می‌تواند به فضای کلی نیز توجه کند و این دیدگاه را می‌توان در فیلم‌های صامت بیشتر مشاهده نمود (Turgut, 2012). عناصر اولیه در فیلم‌ها، افراد و محیط اطراف آنها هستند و فیلم‌ها فرصتی بی‌نظیر برای بیان فضاها و محیط‌های شهری محسوب می‌شوند. والتر بنیامین معتقد است که سینما هنری است که صرفاً مبتنی بر دید بصری نیست بلکه به فیزیکیال، حرکت و حواس دیگر انسان نیز مرتبط است. (Peri Bader, 2018) بنابراین می‌توان گفت فضاهای شهری و فیلم ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند، زیرا تأکید فیلم نیز همچون تأکید فضای شهری بر مفهوم حرکت و مکث است. والیس (۱۹۸۶) معتقد است که فیلمبردار بایستی ابتدا محیط و فضاها را درک کند تا بتواند آن را به‌طور قابل فهم بازنمایی کند، در این صورت است که تماشاگر نیز به‌نوبه خود، محیط و فضا را بهتر درک خواهد کرد (Goharipour, 2019). همچنین استیون جاکوبز معتقد است که بازنمایی‌های سینمایی برای مکان‌های شناخته‌شده سبب برانگیختن

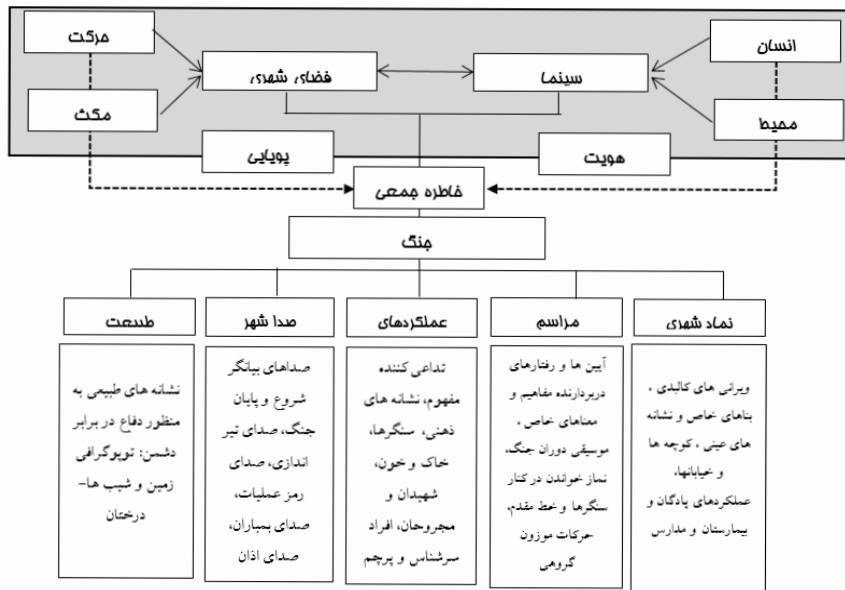
یکی از مهم‌ترین موضوعات برای ادراک محیط و ماندگاری بیشتر رویدادهای محیط، فضاهای شهری است. فضاهای شهری با دارا بودن خاطره و تاریخ شکل متفاوتی به خود می‌گیرند و می‌تواند سبب ماندگاری بیشتر در ذهن افراد شود و بدین‌صورت هویت، متناسب با فضا نیز شکلی متفاوت می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین رویدادها و خاطراتی که در اکثر شهرها ایران به‌خصوص خطه جنوب و غرب کشور (مرز بین ایران و عراق) می‌توان شاهد بود و هنوز نیز تأثیرات بسیاری در زندگی مردم ایران دارد، جنگ ایران و عراق می‌باشد. اگرچه مفهوم جنگ در هر دورانی، با مفاهیمی چون قحطی، تخریب، ناامنی به ذهن انسان متبادر می‌شود اما نوع نگاه و جهان‌بینی به مفهوم جنگ، می‌تواند آن را به سمت معنا و مفهومی مثبت سوق دهد. بدین‌صورت که اگر جنگی جهت حمایت از کشور اتفاق بیفتد و تمامی مردم یک کشور از شهر دفاع کنند بسیار ارزشمند محسوب می‌شود. از این‌رو، خاطرات و مفهوم جنگ فارغ از آسیب‌های جدی که دارد، می‌تواند دارای ارزش‌های متفاوت تاریخی، فرهنگی و اجتماعی باشد. کشور ما از سال ۱۳۵۹ با تجاوز رژیم بعثی عراق به ایران درگیر جنگی طولانی شد که هشت سال به طول انجامید. قطعاً توجه به فضاهای شهری مناطق جنگ و ارزش‌های مستتر در آن، در یادآوری این رویدادها و خاطرات، نقش مؤثری دارد. رسانه‌های جمعی مانند سینما به‌عنوان ابزاری برای انتقال پیام می‌تواند با بازتولید و یادآوری این خاطرات و رویدادها، مسبب اصلی به یادماندن رویدادها و حوادث در ذهن انسان باشند. نمایش دادن و به نمایش گذاشتن یکی از عوامل اصلی در به یادماندن خاطرات جمعی است. از این‌رو سینما به‌عنوان وسیله‌ای برای نشان دادن صحنه‌ها و محیط‌های شهری، موجب استمرار خاطرات جنگ و به دنبال آن، استمرار خاطرات جمعی می‌گردد. شهرهای جنگ‌زده همواره با صدای بمباران‌های شهری و ویرانی‌های شهری همراه بوده‌اند. حال آنکه علاوه بر این تصاویر همیشه آشنای جنگ، تقویت مفاهیم نمادین فضاهای شهری نیز می‌تواند عواملی مؤثر در ارتقاء و استمرار خاطرات جنگ گردد. این پژوهش پس از شناسایی معیارهای اصلی مرتبط با فضاهای شهری و خاطرات جمعی به بررسی و بازنمایی فضاهای شهری جنگ در دو فیلم مرتبط با حوزه دفاع مقدس می‌پردازد که فیلم اول در میروان (کردستان) و دیگری روزهای آغاز جنگ در خرمشهر را به تصویر می‌کشد. با توجه به مسائل بیان‌شده آنچه در شکل‌گیری فضاهای دوران جنگ نقش ایفا می‌کند ناشی از درک چندوجهی است، چراکه خاطره زمانی در ذهن افراد از ماندگاری بیشتری برخوردار خواهد بود که انسان با تجربه عناصر کالبدی و غیر کالبدی محیط، به‌مرور وقایع و رویدادهای اتفاق

خاطرات اجتماعی و نمایش تخیل و واقعیت می‌باشد (Habibi et al., 2016). همچنین می‌توان از فیلم جهت درک، وضوح بیشتر مکان‌ها، ویژگی‌های فضاهای معماری و شهری نیز استفاده کرد (Kronenburg, 2010). یکی از مسائلی که سبب می‌شود فضاها در ذهن افراد مؤثر باشند می‌توان به اطلاعات محیطی در صداها، زمینه‌ای که صدا ادراک می‌شود و سطح صدا اشاره کرد. مردم عموماً علاقه دارند که صداها را به صورت طبیعی بشنوند و سبب احساس خوشایندی آنها خواهد شد اما برخی صداها آزاردهنده هستند و ناخوشایند یا ممکن است تصویری نامناسب را ایجاد نمایند و با توجه به تجربه‌های شخصی ادراک‌های متفاوتی داشته باشیم (شهپایان و لاریمیان، ۱۳۹۲). همچنین سینما می‌تواند به‌عنوان پنجره‌ای برای پرداختن به پویایی یک فضا، رویکرد کیفی را اتخاذ کند و فضاهای شهری و معماری بناها را به نمایش بکشد (Goharipour, 2019). مطالعات بررسی شده در زمینه شهر و سینما نشان می‌دهد که برخورد میان‌رشته‌ای بین مطالعات سینمایی و مطالعات شهری می‌تواند در پرداختن به مسائل کلیدی به‌گونه‌ای ژرف مؤثر و مفید باشد (لقمانی و همکاران، ۱۳۹۹). جنگ همواره در بسیاری از شاهکارهای ادبی مانند فیلم به تصویر کشیده شده است. به‌منظور مؤثر واقع‌شدن سینما در جهت بهبود شکل‌گیری خاطرات جمعی، ابتدا شناسایی فضاهای جنگ و شاخص‌های آن در بازنمایی شهرها، ضروری است و برای استمرار این مفاهیم، استفاده از ویژگی‌های مختلف منظر به‌صورت کالبدی، روایی و سمبولیک در فیلم، می‌تواند مخاطبان را تحت تأثیر قرار داده و درگیر خوانش فضای شهری جنگ کند و از این‌رو متضمن ماندگاری موفق‌تر منظر جنگ در ذهن او گردد. هشت سال جنگ و اشغال خاک ایران توسط نیروهای متجاوز و فجایی چون بمباران‌های شیمیایی و موشک‌باران شهرها و آوار شدن مردم و از سوی دیگر دفاع‌های مردم اثری ژرف و ماندگار از رشادتهای هنگام جنگ، بر روح و احساس مردم نهاد. بدین ترتیب بر اساس رابطه میان هویت، خاطره جمعی و منظر می‌توان مؤلفه‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری منظر خاطرات جمعی و فضای شهری خاطره ساز را در شکل ۱ جست‌وجو کرد

روش پژوهش

در ابتدا این پژوهش با استفاده از کتب و منابع به استخراج معیارهای تأثیرگذار منظر شهر بر فضاهای خاطره ساز پرداخته شده است و سپس «فیلم ایستاده در غبار» و «روز سوم» با توجه به معیارهای بدست آمده، مورد تحلیل قرار گرفته است. علت انتخاب این دو فیلم به تصویر کشیدن تفاوت جنگ و توجه به فضاهای شهری در این فیلم است. همچنین فیلم «ایستاده در غبار» برنده سیمرغ بلورین در سال ۱۳۹۴

خاطرات در ذهن افراد می‌شود و بنابراین فضاها را می‌توان بهتر به نمایش گذاشت (Peri Bader, 2018). با توجه به مطالب بیان‌شده، سکانس فیلم‌ها تأثیرگذارترین عامل، جهت القا هویت، پویایی فضا و تأکید بر خاطرات جمعی هستند. خاطرات جمعی به‌عنوان مفهومی تحلیلی به چگونگی یادآوری جوامع و نحوه ارتباط آنها با گذشته دارد. این مفهوم ارائه‌دهنده شرح‌هایی از رویدادهایی به لحاظ احساسی برجسته در گذشته است که ارتباط ویژه‌ای با نحوه درک یک جامعه از خود و چالش‌های مواجهه با آن در حال و آینده دارد (Ross, 2010). یکی از اصلی‌ترین نکات مفهوم کالبد ادعای آن مبنی بر اجتماعی بودن خاستگاه خاطره است (Misztal, 2010). برای نمایش خاطرات جمعی در فضاها می‌توان از سینما و سکانس‌های آن استفاده نمود. در حقیقت این تأثیرگذاری فضاهای شهری در سینما جهت به نمایش گذاشتن کالبد شهری اهمیت شایانی دارد. کریستین بویر در کتاب خویش به نام «شهر خاطره جمعی» به گسترده شدن خاطره در مکان اشاره کرده است و معتقد است به عقیده وی فرم به‌عنوان نشانه دائمی خاطره، سرمایه آن محسوب می‌شود و زمانی این خاطره از بین خواهد رفت، که دیگر قادر به دگرگونی نباشد (Boyer, ۱۹۹۴). زوهو معتقد است که حفاظت و فعال‌سازی ساختمان‌های تاریخی، نوآوری فضاهای خاص، احترام و حفظ نام‌های قدیمی خیابان‌ها و کوچه‌ها و تلاش در خلق آثار تاریخی جهت سرگرمی مختلف در شهر، فستیوال‌ها، مراسم و عملکردهای مختلف را بسیار مهم در مناطق مختلف شهری سبب خاطره در ذهن شهروندان و توریست‌ها می‌شود (Zhou, 2016). بری شوارتز در مقاله خود یکی از خاطرات جمعی در شهر را جنگ دانسته و به بررسی عناصر مهم در احیا خاطرات جمعی قبل و بعد از جنگ داخلی ایالات‌متحده اشاره می‌کند. وی نشان می‌دهد که چگونه اشیاء، به‌عنوان نمادهای تاریخی دوران جنگ، سبب ایجاد خاطره جمعی می‌شود به‌خصوص در سطح شهرها می‌شود (Grau, 2014). کارولین وینتر اشاره می‌کند که دیدن یک بنای به‌جامانده یا یک عملکرد خاص به‌عنوان یک عنصر مؤثر بر خاطرات در برهه زمانی خاص به‌خصوص دوران جنگ مؤثر بوده و در نهایت ایجاد یادبودها، نماد و بناها را تأثیرگذارترین عامل بر خاطرات جنگ دانسته و عکس‌ها، نامه‌ها، کتاب‌ها و فیلم‌ها را به‌عنوان روایانی جهت یادآوری و به ذهن سپاری اذهان دانسته و نشانه‌های جنگ را مسبب یادآوردن موضوعات جنگ و خاطرات ارزشمندی آن دوره می‌داند (Winter, 2009). برای حفظ این تجربه‌های غنی تاریخ، از ابزارهای هنری مانند سینما، در راستای تثبیت و استمرار این ارزش‌های اعتقادی می‌توان بهره جست و سینما به‌عنوان یک رسانه تأثیرگذار در به نمایش گذاشتن فضاها، محیط‌ها، رویدادها و نمادهای مختلف از طریق بازتولید

شکل ۱. مدل مفهومی تأثیرگذار فضاهای شهری در سینما
Figure 1. conceptual model of the effects of urban spaces in cinema

شهری از نگاه بینندگان با نظرسنجی توسط پرسش نامه، مورد تحلیل قرار گرفت و برای دستیابی به نتیجه‌ای درست سؤالات پرسشنامه به بینندگانی که هر دو فیلم را دیده و ذهنیتی نسبت به دوران جنگ نیز داشته‌اند، داده شده است و نتایج به دست آمده از آن با نتایج حاصل از مقدار زمان به تصویر کشیدن هر معیار مقایسه شد تا بتوان جهت بهبود بازنمایی منظر جنگ در فیلم‌های مربوط به دوران جنگ، راهکارهایی مناسبی بیان شود. شایان ذکر است در برخی فیلم‌های دوران جنگ، فضاهای شهری در شهرک‌های سینمایی به نمایش گذاشته می‌شود که می‌توان برای بهبود تأثیر خاطرات جنگ در طراحی این شهرک نیز مورد استفاده قرار گیرد، در فیلم‌های انتخاب شده این پژوهش فضاهای مورد تحلیل قرار گرفته در سکانس واقعی بوده است.

بررسی تطابقی منظر جنگ در فیلم ایستاده در غبار و روز سوم

دو فیلم ایستاده در غبار و روز سوم، از فیلم‌های اثرگذاری هستند که در زمینه جنگ ساخته شده‌اند. به سبب ارتقاء منظر جنگ در فیلم‌های ایرانی، به بررسی تطبیقی این دو فیلم پرداخته شده است. فیلم ایستاده در غبار، با رویکردی متفاوت به روایت زندگی احمد متوسلیان از دوران کودکی تا سال‌های حضور در هشت سال دفاع مقدس می‌پردازد، این فیلم بیشتر در شهرهای مرزی غرب کشور فیلمبرداری شده و

است و داستان به صورت روایتی بیان می‌شود و یکی از مهم‌ترین نکات این فیلم استفاده از سکانس‌های واقعی ضبط شده دوران جنگ است که تأثیر شایانی بر بیننده می‌گذارد و دومین مزیت این فیلم جهت انتخاب در این پژوهش به تصویر کشیدن بسترهای طبیعی (کوهستان‌های کردستان) در دوران جنگ محسوب می‌شود و فیلم سینمایی «روز سوم» نیز برنده سیمرغ بلورین در سال ۱۳۸۵ بوده و در خرمشهر فیلمبرداری شده است که بسیار خوب توانسته است دوران مقاومت تا زمان اشغالی کامل این شهر را به تصویر کشد. از نکات مثبت دیگر این فیلم به تصویر کشیدن خروج مردم از دیار خود تا اشغال کامل می‌باشد. تحلیل تطبیقی این دو فیلم با محاسبه زمان به تصویر کشیده شدن سکانس مربوط به هر معیار شامل نمای شهر جنگ، صداهای شهری مربوط به جنگ، آیین‌های مذهبی و نمادین و بستر طبیعی نسبت به کل فیلم، می‌باشد. در این پژوهش ابتدا با توجه به نظریات بیان شده در زمینه سینما و فضاهای شهری خاطره ساز در دوران جنگ و عناصر تأثیرگذار در آن میزان به تصویر کشیدن فضاهای شهری خاطره ساز در فیلم‌ها محاسبه گردید تا بتوان به میزان توجه نویسنده و کارگردان در به تصویر کشیدن فضاهای خاطره ساز شهری در دوران جنگ دست یافت و با استفاده از میزان دقایق که این فضاها در فیلم‌ها دیده می‌شود پرداخت شده و سپس برای دستیابی به هدف اصلی پژوهش و بررسی میزان تأثیرگذاری هر یک از این فضاهای

لطیفی سال ۱۳۸۵ به نمایش درآمد هاست و تندیس بهترین جلوه‌های ویژه میدانی یازدهمین جشن خانه سینما، سیمرغ بلورین بهترین فیلم و بهترین کارگردانی، بهترین بازیگر نقش اول زن در بیست و پنجمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر ۱۳۸۵ را به خود اختصاص داده است. همچنین در جشنواره‌های سینما حقیقت و شهید آوینی برنده جایزه کارگردانی بوده است. این فیلم روایتگر آخرین روزهای مقاومت در بخش غربی خرمشهر در سال ۱۳۵۹ است و در زمره یکی از بهترین فیلم‌ها با نمایش فضاهای جنگی در خرمشهر است و به خوبی مفهوم جنگ، موقعیت جنگ و اتفاقات و رخداد‌های مربوط به جنگ را به نمایش گذاشته است. با توجه به آنکه این دو فیلم موقعیت‌های متفاوتی را به تصویر می‌کشند اما هر دو فیلم، به خوبی انتقال‌دهنده تصویر جنگ، شهرهای درگیر جنگ، جهت ایجاد ذهنیت برای افرادی که در این دوران حضور نداشتند بوده است. بر این اساس جهت تحلیل بیشتر در ادامه بر اساس معیارهای به‌دست آمده از مناظر فضاهای

مرزهای غربی کشور و جنگ در کردستان را به تصویر می‌کشد. این فیلم توسط محمدحسین مهدویان در سال ۱۳۹۴ اکران و در جشنواره فیلم فجر توانست سه سیمرغ در بخش بهترین فیلم، جلوه‌های ویژه میدانی و طراحی صحنه و لباس را دریافت کند و یک جایزه ویژه جهت کارگردانی نگاه نو را نیز به خود اختصاص دهد و به‌عنوان بهترین فیلم سودای سیمرغ انتخاب شود. این فیلم در ابتدا فضای قبل از انقلاب و محله مولوی تهران را به تصویر می‌کشد و از دقایق ۱۸ فضا وارد مباحث انقلابی شده و از دقایق ۲۰ این فیلم وارد فضاهای آغازین جنگ می‌شود. تصویر آغاز جنگ ابتدا در مریوان و کردستان بوده در دقایق ۶۰ این فیلم وارد فضاهای جنگی در جنوب کشور می‌شود. این فیلم به زیبایی سیر تحول جنگ در کشور را به نمایش می‌گذارد و بسیار زیبا محرومیت نقاط مرزی در زمان جنگ را به نمایش گذاشته است. روز سوم فیلم سینمایی مستندی است که توسط محمدحسین

جدول ۱. معیارهای تأثیرگذار در دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار
Table 1. Effective criteria in the two films of the third day and standing in the dust

قسمتی از فضاهای بیان‌شده در فیلم ایستاده در غبار	قسمتی از فضاهای بیان‌شده در فیلم روز سوم
 <p>سکانس در دقیقه سوم فیلم به نمایش گذاشته است نشانه‌ای از سنگرهای ده روز مقاومت شهر خرمشهر را به خوبی به نمایش گذاشته است. از دیگر عناصر نمادین می‌توان به وجود تانک و شهدا افتاده بر زمین نیز اشاره کرد.</p> <p>این سکانس به نمایش ارتباط در زمان جنگ با استفاده از بی‌سیم در زمان بمباران را به نمایش گذاشته است.</p>	 <p>نمایش سنگرهای جنگ یکی دیگر از نماد و فویت های شهرهای جنگی محسوب می‌شود که در دقایق پایانی فیلم به نمایش گذاشته شده است.</p>
<p>صدای الله‌اکبر در مسجد که به‌گونه‌ای نماد موافقت می‌باشد از دقایق ۲۸ این فیلم قابل شنیدن می‌باشد.</p> 	<p>صدای بمباران‌ها و تیراندازی در طول فیلم بسیار شنیده می‌شود و به‌عنوان یک صدای پس‌زمینه مطرح است. یکی از بمباران‌های پیاپی که در خرمشهر اتفاق افتاد و قبل از شروع جنگ تحمیلی بود در بازار سیف و صفابوده که در دقایق ۲۳ شاهد این موضوع هستیم و نگاهی به بازار قدیم و مهم این شهر.</p>

ادامه جدول ۱. معیارهای تأثیرگذار در دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار
Continue of Table 1. Effective criteria in the two films of the third day and standing in the dust

قسمتی از فضاهای بیان‌شده در فیلم ایستاده در غبار	قسمتی از فضاهای بیان‌شده در فیلم روز سوم
 <p>یک کوچه های قدیمی شهر در قبل شروع جنگ و نمایش روابط و فعالیت‌ها در این کوچه‌ها به نمایش گذاشته شده است.</p>	 <p>ویرانیهای که در دوران جنگ در خانه‌ها و همچنین در شهر بوده در ۱۵ این فیلم به نمایش گذاشته شده است.</p>
 <p>بازار از نقاط مهم شهر محسوب می‌شود که در سکانس‌های اولیه برای نمایش مناظر قبل از شروع جنگ به نمایش گذاشته شده است.</p>	 <p>نمایش مدرسه عراقی‌ها در این فیلم می‌توان به‌عنوان اشاره‌ای به‌روز شروع جنگ که کودکانی که در انتظار باز شدن مدارس بودن اما مدارس آنها آوار شد یادکرد که این سکانس در دقیقه ۱۸ این فیلم به نمایش گذاشته شده است. که در دوران جنگ این مدارس به‌عنوان سنگرهای در جنگ بودند.</p>
 <p>یکی از نقاط مهم در دوران جنگ مساجد جامع بود این فیلم که از سکانس‌های میانی وارد شهر پاوه می‌شود مسجد جامع را به نمایش می‌گذارد.</p>	 <p>فضاهایی که مردم در آن اسکان داشتند به‌غیر از مدارس خرمشهر، مسجد جامع پایگاه‌های نیز بود که در یکی از آنها در این فیلم به نمایش گذاشته شده است و در پایان آن نیز نشان از بمباران کردن آن توسط عراقی‌ها به نمایش گذاشته شده است.</p>
 <p>در این فیلم در سکانس‌های میانی به بیمارستان‌های غرب کشور اشاره شده و نشان از کمبودهای درمانی در مرزهای کشور در دوران جنگ اشاره می‌کند.</p>	 <p>از ۵۲ دقیق این فیلم نمایش در بیمارستان که در این روزها بسیار متفاوت و مجروحان زیادی در بیمارستان‌های خرمشهر بستری شدند به نمایش گذاشته شده است.</p>
 <p>نمای شهر مریوان و برخی از روستاهای اطراف نیز بسیار زیبا در این فیلم به نمایش گذاشته شده است.</p>	 <p>در بازار خرمشهر (بازار سیف و صفا) قبل از جنگ بمب‌گذاری‌هایی صورت گرفت که نشانه‌هایی از دوران جنگ بودند در سکانس ۲۳ به نمایش گذاشته شده است.</p>

عسکر د شهری

ادامه جدول ۱. معیارهای تأثیرگذار در دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار
Continuie of Table 1. Effective criteria in the two films of the third day and standing in the dust

قسمتی از فضاهای بیان‌شده در فیلم ایستاده در غبار	قسمتی از فضاهای بیان‌شده در فیلم روز سوم
 <p>این فیلم که در کردستان می‌باشد بسیار از ارتفاعات کردستان به‌خصوص در مرزهای ایران و عراق به نمایش گذاشته است.</p> <p>این فیلم در سکانس‌های مختلف به ارتفاعات کردستان پرداخته و صحنه‌های زیبایی را در ذهن بینندگان ایجاد می‌کند</p>	 <p>رودخانه کارون که مردم بسیاری در دوران جنگ از این قسمت از این شهر خارج شدند در این فیلم به‌خصوص در دقایق پایانی قابل‌مشاهده است.</p> <p>درختان نخل با بریده شدن سر آنها می‌میرند بعد از جنگ بسیاری از این درختان سرشان بریده و از بین رفته‌اند و به‌عنوان نمادی از شهدا هستند که در سکانس پایانی مشاهده می‌شود.</p>
 <p>به نمایش گذاشتن لباس‌های کردی و همچنین حرکات موزون در دقایق ۳۰ این فیلم دیده می‌شود.</p> <p>در انتها فیلم به نمایش دعاخوانی جهت آزادسازی خرمشهر می‌پردازد که با صدای خرمشهر آزاد شد، این دعا ادامه می‌یابد.</p>	 <p>خواندن نماز قبل از شروع عملیات جهت آرامش دل‌ها در دوران جنگ بسیار مشهود است که ما تصاویر زیبایی از جانماز بسیاری از شهدا در کنار نخل‌ها دیده شده است. در سکانس دقایق ۴۶ این فیلم شاهد نمازخواندن جهت رفتن برای نجات یک هم‌وطن نمایش داده شده که این صحنه با منظر فضای اسکان مردم تلفیق شده است.</p>

زمان نمایش سکانس هر معیار در ارتباط با «فیلم روز سوم» مورد محاسبه قرار گرفت و معیار معنای نمادین که شامل صحنه‌های سنگ‌های دوران جنگ، شهید شدن افراد و خون‌های ریخته شده در خیابان، تمسک و توسل جویی پیش از شروع جنگ، آیین‌های نمادین مربوط به شهادت، ایثار، گذشت، در بستر شهر بودند بیشترین میزان نمایش منظر جنگ و فضای مربوط به جنگ را داشته است و بعد از این معیار، معیار نمای شهر در سکانس‌ها، مانند بیمارستان‌ها، مدارس و محل اسکان افرادی که خانه‌هایشان توسط عراقی‌ها اشغال شده است، معیارهایی هستند که در سکانس‌ها زیاد دیده شد. صداهای مربوط به جنگ، استفاده از پوشش‌های طبیعی به‌منظور استتار و سنگر گرفتن و مراسم خاص از دیگر معیارهای مرتبط با منظر جنگ بودند که به ترتیب در بازنمایی منظر جنگ در این فیلم مورد استفاده قرار گرفته‌اند (شکل ۲).

خاطره ساز دوران جنگ و به تصویر کشیدن هر معیار در سکانس‌های این دو فیلم پرداخته می‌شود (جدول ۱).

تطبیق دو فیلم ایستاده در غبار و روز سوم

همواره یکی از مقدس‌ترین رویدادهایی که به‌موجب آن بسیاری از هم‌وطنان با جانبازی خود به دفاع از کشور پرداختند جنگ هشت‌ساله میان ایران و عراق است. به‌منظور تداوم و انتقال مفاهیم جنگ و رویدادها و اتفاقات دوران جنگ و ویرانی‌های شهری ناشی از آن، از طریق سینما، به بررسی معیارهای جنگ در دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار که در دو موقعیت متفاوت شهری اتفاق افتاده‌اند، پرداخته شد. جدول ۲ زمان‌هایی که هر معیار در سکانس‌های حاوی مفاهیم فضای شهری به خود اختصاص داده‌اند، محاسبه گردیده است.

جدول ۲. زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها در فیلم روز سوم
Table 3. Sequence times Display criteria in the third day movie

معیارها	زمان‌های سکانس‌ها					درصد زمان سکانس / کل فیلم (۵۹۶۰ ثانیه)
عملکردهای شهری	بازار سیف و صفا	-	-	-	۷۰:۲۳-۷۰:۱۲	۲۲:۴۶ تا ۲۳:۴۹
	مدرسه خرمشهر	-	-	-	۱۵ ثانیه	۶۳ ثانیه
	محل اسکان	۵۶:۳۰-۵۶:۱۰	۳۸:۰۳-۳۷:۴۸	۳۶:۰۰-۳۴:۴۰	۳۴:۲۰-۳۳:۱۶	۳۲:۴۱-۳۲:۳۹
	خانه تیر خورده	-	-	-	۵۰:۳۹-۵۰:۴۳	۴۹:۴۵-۴۸:۲۴
	بیمارستان	-	-	-	-	۵۳:۴۵-۵۲:۲۳
نماد شهر	سنگرها	۸۹:۱۳-۸۲:۲۹	۳۷:۳۳-۳۷:۳۰	۶۴:۴۱-۶۴:۲۸	۴۹:۵۳-۴۸:۲۱	۴:۲۵-۳:۳۰
	تانک‌ها	-	۸۲:۲۱-۸۲:۰۹	۵۲:۲۱-۵۰:۵۰	۶:۲۰-۵:۴۴	۴:۲۵-۳:۵۵
	از خاک و خون	۸۲:۰۹-۸۱:۵۰	۷۹:۰۷-۷۸:۵۰	۳۸:۲۲-۳۸:۰۱	۵۰:۴۳-۵۰:۳۹	۱۵:۵۸-۱۴:۱۵
	شهیدان	۷۰:۲۹-۷۰:۱۲	۷۳:۱۷-۷۳:۱۳	۶۴:۴۱-۶۴:۵۴	۵۸:۵۸-۵۷:۱۹	۵۰:۴۳-۵۰:۳۹
	تیراندازی و بمباران	۷۴:۲۰-۷۴:۰۸	۵۸:۱۹-۵۷:۱۲	۱۶:۱۸-۱۵:۵۸	۶:۰۱-۵:۴۴	۴:۴۹-۳:۲۱
صدا شهر	تیراندازی و بمباران	۸۰:۱۱-۷۹:۴۰	۷۶:۴۴-۷۶:۲۹	۵۰:۴۵-۵۰:۵۰	۵۰:۳۳-۴۹:۵۹	۳۷:۳۸-۳۷:۲۹
	کارون	-	-	۹۹:۲۰-۹۶:۵۴	۹۲:۳۷-۹۲:۳۵	۲۴:۱۲-۲۴:۰۰
	نخل‌ها	۹۶:۵۴-۹۵:۴۵	۹۳:۰۳۹-۹۲:۳۷	۹۲:۳۵-۹۲:۲۹	۵۷:۴۵-۵۷:۴۴	۵۷:۳۴-۵۷:۳۲
موسم	موسیقی جنگ	-	-	-	-	۵۵:۴۳-۵۳:۴۶
	نماز خواندن	-	-	-	-	۴۷:۱۲-۴۶:۵۶

شکل ۲. زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها در فیلم روز سوم
Figure 2. Sequence times display the criteria in the third day movie

جدول ۳. زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها در فیلم ایستاده در غبار
Table 4. Sequence times display the criteria in the film Standing in the Dust

معیارها	زمان‌های سکانس‌ها	درصد زمان سکانس / کل فیلم (۵۷۰۰ ثانیه)
کوچه‌های مولوی (قبل جنگ)	۳:۵۷-۳:۳۸ ۱۹ ثانیه	۱۸:۲۰-۱۷:۵۳ ۲۷ ثانیه
خیابان‌ها و شهر	۲۱:۰۶-۲۰:۵۷ ۹ ثانیه	-
پادگان و مقر سپاه	۳۸:۲۸-۳۸:۰۸ ۲۰ ثانیه	-
کوچه‌ها و نمای مریوان و دزلی	۳۳:۲۴-۳۳:۱۸ ۶ ثانیه	۳۶:۵۳-۳۶:۳۷ ۱۵ ثانیه
	۲۷:۲۵-۳۷:۱۸ ۷ ثانیه	۴۸:۲۰-۴۸:۱۲ ۸ ثانیه
	۵۸:۰۰-۵۷:۱۷ ۴۳ ثانیه	۵۶:۰۵-۵۵:۵۳ ۱۲ ثانیه
بازار قبل جنگ	۴:۵۷-۴:۵۰ ۷ ثانیه	۱۰:۰۱-۹:۳۴ ۲۷ ثانیه
بیمارستان	۱۰:۵۷-۱۰:۴۲ ۱۵ ثانیه	۴۵:۲۶-۴۴:۰۱ ۸۵ ثانیه
مسجد جامع	۲۶:۴۰-۲۳:۵۷ ۱۶۳ ثانیه	۵۹:۲۰-۵۹:۱۴ ۶ ثانیه
کل	۱۶۴۲ ثانیه از کل فیلم	۲۸,۸۰ درصد کل

ادامه جدول ۳. زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها در فیلم ایستاده در غبار
Continue of Table 4. Sequence times display the criteria in the film Standing in the Dust

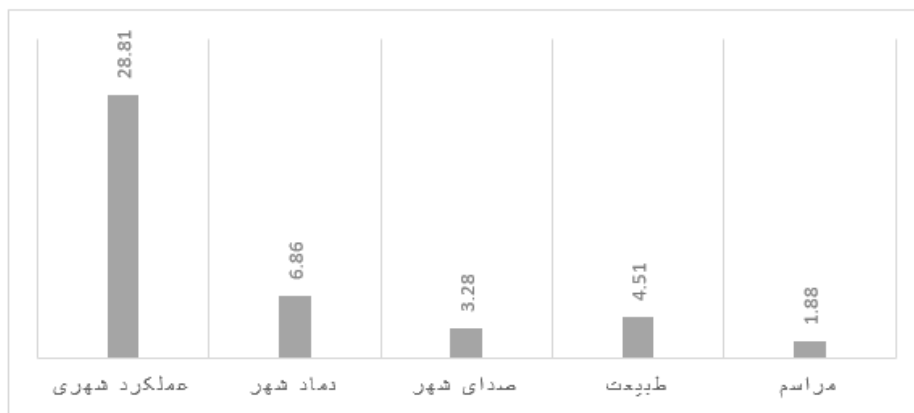
معیارها	زمان‌های سکانس‌ها					درصد زمان سکانس / کل فیلم (۵۷۰۰ ثانیه)
نمایش ارتباط با منطقه جنگ	۳:۳۷-۳:۰۸	۷۵:۲۸-۷۴:۲۷	۸۰:۳۹-۷۹:۵۷	۸۳:۳۲-۸۲:۰۳	۴۲ ثانیه	
	۶۷:۳۷-۶۷:۲۲	۷۳:۰۳-۷۲:۳۳	۷۳:۳۷-۷۳:۱۸	۷۵:۲۸-۷۳:۵۲	۷۵:۴۷-۷۵:۳۷	۲۴ ثانیه
سنگر و تانک	۷۹:۲۶-۷۹:۲۱	۸۵:۲۰-۸۴:۴۱	۱۹ ثانیه	۹۶ ثانیه	۱۰ ثانیه	
	۷۳:۱۷-۷۳:۰۴	۸۱:۳۳-۸۱:۱۰	۳۹ ثانیه	۵ ثانیه	-	۳۹۱ ثانیه از کل فیلم
تانک	۲۰:۵۷-۲۰:۵۵	۶۰:۵۵-۶۰:۵۰	-	-	-	۸۵ درصد کل
	۲ ثانیه	۵ ثانیه	-	-	-	
پرچم ایران	محمد بروجردی	محمد بروجردی	-	-	-	
	۲۰:۱۷-۲۰:۰۹	۲۰:۵۵-۲۰:۲۷	۲۸ ثانیه	۸ ثانیه	-	افراد سرشناس
مجروح	۴۳:۲۱-۴۲:۵۴	۷۷:۰۱-۷۶:۱۰	۸۲:۰۱-۸۱:۵۰	-	-	
	۲۷ ثانیه	۵۱ ثانیه	۱۱ ثانیه	-	-	
صدای شاهر	۲۸:۵۹-۲۸:۴۹	۶۱:۵۶-۶۱:۲۰	۷۲:۳۲-۷۲:۲۵	۷۹:۴۹-۷۹:۲۷	۸۱:۴۸-۸۱:۳۴	۱۸۷ ثانیه از کل فیلم
	۱۰ ثانیه	۳۶ ثانیه	۷ ثانیه	۲۲ ثانیه	۱۴ ثانیه	۳,۲۸ درصد کل
صدای تیراندازی	۴۱:۵۴-۴۱:۴۰	۷۳:۵۲-۷۳:۲۷	۷۶:۰۴-۷۵:۴۸	۷۷:۵۵-۷۷:۴۰	۸۱:۰۸-۸۰:۴۰	
	۱۴ ثانیه	۲۵ ثانیه	۱۶ ثانیه	۱۵ ثانیه	۲۸ ثانیه	
طبیعت	۲۳:۲۰-۲۲:۳۸	۳۶:۰۱-۳۵:۱۱	۳۶:۳۷-۳۶:۱۷	۳۷:۱۷-۳۶:۳۷	۳۷:۱۷-۳۶:۵۲	۲۵۷ ثانیه از کل فیلم
	۷۸ ثانیه	۵۰ ثانیه	۲۰ ثانیه	۲۰ ثانیه	۲۵ ثانیه	۴,۵۰ درصد کل
کوه‌های کردستان	۴۰:۱۸-۴۰:۰۱	۵۸:۰۰-۵۷:۱۷	-	-	-	
	۱۷ ثانیه	۴۷ ثانیه	-	-	-	
مردم	حرکات کردی	نماز خواندن	نماز خواندن	نماز شیعه و سنی	دعاخوانی	۱۰۷ ثانیه از کل فیلم
	۳۲:۵۸-۳۲:۴۹	۴۰:۲۰-۴۰:۱۸	۴۳:۳۹-۴۳:۲۲	۵۹:۱۳-۵۸:۳۱	۸۷:۰۱-۸۶:۳۰	۱,۸۷ درصد کل
	۹ ثانیه	۲ ثانیه	۱۷ ثانیه	۴۸ ثانیه	۳۱ ثانیه	

حائز اهمیت بود. از این رو پس از بررسی میزان زمان‌های اختصاص داده شده به این معیارها جدول ۳ قابل ارائه است. معیار نماهای شهری در فیلم ایستاده در غبار شامل نمایش خیابان و کوچه پس‌کوچه‌های مریوان و روستاهای مرزی قسمت غربی کشور است و به‌عنوان معیار کالبد و نمای شهری، بیشترین سکانس‌ها را به

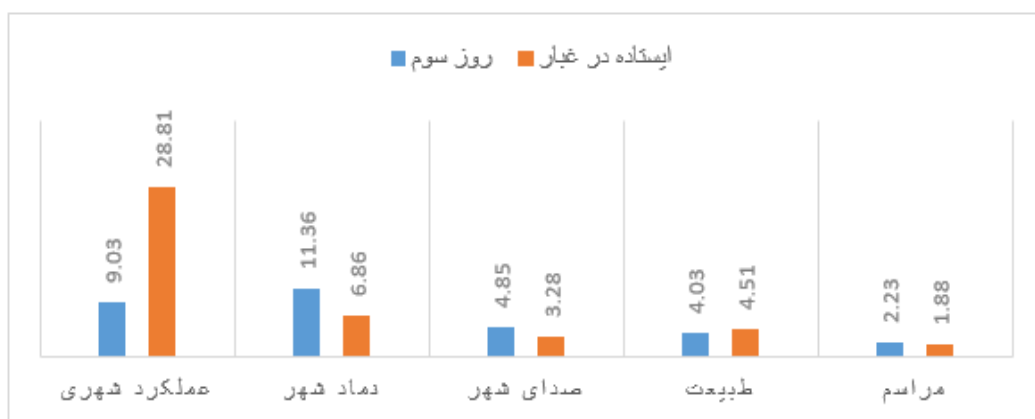
«فیلم ایستاده در غبار» اگرچه به‌صورت روایی، سبک متفاوتی از فیلم‌سازی را ارائه می‌دهد اما به علت وجود معیارهای منظر جنگ، چون حاوی نماهای متفاوت از کوچه‌های مولوی، نماهای خیابان‌ها، بازارها، صدهای شهری مربوط به زمان جنگ مانند صدای اذان، صدای تیراندازی و نماهای نمادینی چون سنگر و تانک و مسجد جامع است،

نتایج حاصل از مقایسه این دو فیلم با یکدیگر نشان می‌دهد در فیلم ایستاده در غبار بیشترین توجه بازنمایی مفهوم جنگ معطوف به بازنمایی معیارهای کالبدی و نماهای شهری شده است در حالی که در فیلم روز سوم، بازنمایی معطوف به معیارهای معناهای نمادین منظر جنگ است (شکل ۴). از نکات قابل ذکر در فیلم روز سوم، بازنمایی بستر و ویژگی‌های طبیعی خرمشهر مانند رود کارون که نقطه مهمی از جنگ محسوب می‌شود هست که بسیار به نمایش گذاشته شده است. در فیلم ایستاده در غبار نیز این ویژگی، تنها در سکانس‌های میانی در کوهستان‌های کردستان به نمایش گذاشته شده است (جدول ۴).

خود اختصاص داده است. از طرفی در این فیلم بسیار به ارتفاعات غربی کشور به عنوان بستر طبیعی در هنگام جنگ به عنوان استتار و نقطه استراتژیک جنگ توجه شده است همچنین توجه به خط مقدم و نبرد ایران در مقابل دشمن با تانک‌ها و رفت‌وآمدها در سکانس‌های بی‌شماری در این فیلم به تصویر کشیده شده است. همان‌طور که در نمودار زیر قابل مشاهده است ۲۸٫۸۱ درصد کل فیلم به معیار نمای شهر اختصاص داده شده است و سپس معیارهایی مانند معناهای نمادین، و طبیعت بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند و صدای شهر و مراسم نیز درصد کمتری را به خود اختصاص داده‌اند (شکل ۳).

شکل ۳. زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها در فیلم ایستاده در غبار
Figure 3. Sequence times display the criteria in the film Standing in the Dust

شکل ۴. مقایسه تطبیقی زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها نسبت به کل زمان فیلم روز سوم و ایستاده در غبار
Figure 4. Comparative comparison of sequence times display the criteria to the total time of the third day film standing in the dust

بودن کوهستان‌ها و متحمل شدن سختی‌های فراوان توسط سربازان، و تلاش برای دفاع از سرزمین در سخت‌ترین شرایط و رشادت‌ها و جانبازی و جانباختنهای فراوانی که نموده‌اند، تأثیرات بسیار بیشتر و عمیق‌تری در درک موقعیت جنگ، منظر جنگ و به خاطر سپاری جنگ توسط این فیلم داشته است (شکل ۵).

نتیجه‌گیری

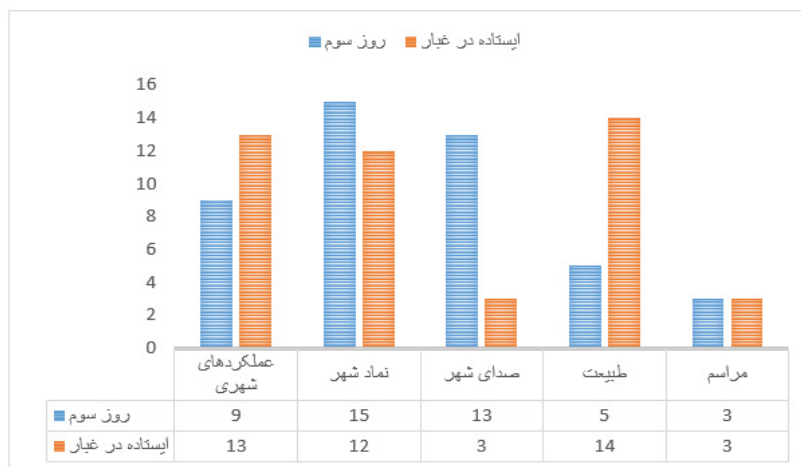
مطالب ارائه‌شده بیانگر این موضوع است که آنچه موجب ایجاد، تثبیت و استمرار خاطره می‌شود، نحوه ادراک فرد از محیط و سپردن آن به ذهن است. هر شهر روایتگر رویدادها و اتفاقات زیادی است، نظیر حادث شدن جنگ در مکان‌ها و دوره‌های متفاوت که می‌تواند موجب شکل‌گیری خاطره جمعی شود. در این میان توجه به منظر جنگ در سینما، می‌تواند سبب تداوم و انتقال مفاهیم جنگ و تاریخ

در این میان بررسی و مصاحبه‌هایی که در میان ۴۵ نفر نیز از افرادی که هر دو فیلم را تماشا کرده‌اند، صورت گرفت و تحلیل‌های به‌دست‌آمده از پاسخگویی این افراد، نشان می‌دهد که آنچه موجب شکل‌گیری تصویر ذهنی از جنگ در ذهن افراد پس از تماشای دو فیلم ایجادشده در مواجهه با فیلم «روز سوم» بیشتر معطوف به محیط مصنوع و وجود سنگرها و محیط‌های طبیعی، وجود مجروحان و سروصدای تانک‌های عبوری از شهر است در حالی که این تصویر ذهنی در فیلم ایستاده در غبار مدیون سکانس‌های واقعی و مستند تهیه‌شده در زمان جنگ است که در سکانس‌هایی از فیلم به نمایش گذاشته می‌شود. با آن که زمان بسیار کمی در طبیعت کوهستانی کردستان فیلم‌برداری شده اما به علت وجود این سکانس‌های واقعی و مستند که حال و هوای واقعی جنگ را به نمایش می‌گذارد و همچنین نمایش شرایط سخت و نامساعد جوی حاکم بر این مناطق مانند برفی

جدول ۴. مقایسه تطبیقی زمان‌های سکانس‌ها نمایش معیارها در فیلم روز سوم و ایستاده در غبار

Table 5. Comparative comparison of the times of the sequences display the criteria in the film of the third day and standing in the dust

معیارها	روز سوم		ایستاده در غبار	
	مجموع ثانیه‌ها	نسبت به کل	مجموع ثانیه‌ها	نسبت به کل
عملکرد شهری	۵۳۸	۹.۰۳	۱۶۴۲	۲۸.۸۱
نماد شهر	۶۷۷	۱۱.۳۶	۳۹۱	۶.۸۶
صدای شهر	۲۸۹	۴.۸۵	۱۸۷	۳.۲۸
طبیعت	۲۴۰	۴.۰۳	۲۵۷	۴.۵۱
مراسم	۱۳۳	۲.۲۳	۱۰۷	۱.۸۸

شکل ۵. نظرات مردم در زمینه معیارها در دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار
Figure 5. People's opinions on the criteria in the two films of the third day and standing in the dust

شهر و سرگذشت آن به نسل‌های آتی شود. جهت استمرار و تداوم این خاطرات ارزشمند از رسانه‌های جمعی همچون فیلم‌های سینمایی می‌توان یاری جست. در این پژوهش، دو فیلم «ایستاده در غبار» و «روز سوم» به‌عنوان دو نمونه داخلی مورد مطالعه قرار گرفتند. نکته‌ای که در منظر جنگ این دو فیلم قابل ذکر است تفاوت در نوع جهان‌بینی و تجربه و درک کارگردان از مفهوم جنگ است و انسان نمی‌تواند به نمایش مفهومی بپردازد جز آنکه به‌خوبی آن را درک نماید. ممکن است شخصی منظر را با معانی مستتر در آن درک کند و در ادراک شخصی دیگر کالبد و نما غالب باشد. آنچه حائز اهمیت است درک چندوجهی فضای شهری و به‌تبع مفهوم جنگ و فضای جنگ و بازنمایی آن است، چنانکه تصاویر ارائه‌شده در این دو فیلم، فارغ از اختلاف ایدئولوژیک کارگردانان در مفهوم جنگ، در تجربه و مواجهه با وقایع جنگ تفاوت‌های چشمگیری در ارتباط با بازنمایی معیارهای فضاهای شهری در دوران جنگ وجود دارد و این اختلاف به‌خوبی در محتوا و مفهوم سکانس‌ها قابل مشاهده است. چنانکه در فیلم روز سوم بیشتر به نماد و معناهای مستتر جنگ در بستر فضای شهری توجه شده درحالی‌که در فیلم ایستاده در غبار عملکردهای شهری نماها و کالبدهای محیط طبیعی و مصنوعی بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. از بین معیارهای به‌دست‌آمده در زمینه فضاهای شهرهای جنگ که شامل عملکردهای شهری، نماد شهری، مراسم، صدای شهر و طبیعت می‌باشد به بررسی این معیارها در دو فیلم منتخب پرداخته شد. فیلم روز سوم بیشتر به نماد شهر با ۱۱،۳۶ درصد پرداخته و سپس عملکردهای شهری با ۹،۰۳ درصد و پس‌از آن صدا، مراسم و طبیعت با درصدهای به ترتیب ۴،۸۵، ۴،۰۳، ۲،۲۳ نسبت به کل زمان فیلم، خرم‌شهر و فضاهای جنگ را به تصویر کشیده است. در این فیلم بیشتر عناصر نمادین و مفاهیم آرمانی جنگ و نشانه‌ای به کار گرفته شده است، از این رو می‌توان ادعان داشت نحوه مواجهه با فضای جنگ در بازنمایی، بیشتر مواجهه با عناصر کالبدی تأثیر شایانی دارد و همچنین در نمایش مفاهیم جنگ بیشتر احساس‌گرا عمل کرده است. حال آنکه در فیلم ایستاده در غبار، معیار عملکردهای شهری با ۲۸،۸۱ درصد بیشترین زمان نسبت به کل زمان فیلم را به خود اختصاص داده و نماد شهر، طبیعت، صدای شهر و مراسم به ترتیب با درصد ۶،۸۶، ۴،۵۱، ۳،۲۸ و ۱،۸۸ نسبت به کل زمان فیلم در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند. حاصل مطالعه تطبیقی دو فیلم روز سوم و ایستاده در غبار نشان می‌دهد با وجود اینکه دو فیلم از لحاظ کیفیت بازنمایی در ژانر جنگ در سطحی برابرند اما از نظر بازنمایی منظر شهر دارای تفاوت‌های بارزی هستند. نتایج به‌دست‌آمده از پرسشنامه تکمیل‌شده توسط تماشاگران حاکی از آن است که بازنمایی منظر جنگ و تأثیر

آن بر استمرار و انتقال مفاهیمی چون خاطره جمعی از اهمیت شایانی برخوردار است. توجه به عملکردهای شهری و نماد شهری که جنگ در آن اتفاق می‌افتد، آیین‌هایی که در زمان جنگ رواج داشته‌اند، استفاده از نشانه‌ها و صداها و عناصر طبیعی در فیلم‌ها از عناصر اساسی زمینه ادراک فضای جنگ می‌باشد و می‌توان بیان نمود هم معیارهای معنایی و هم معیارهای کالبدی در ایجاد تصویر ذهنی و استمرار خاطره جمعی تأثیرگذار است.

اگرچه بازنمایی معنایی جنگ بسیار در فیلم‌های ایرانی به چشم می‌خورد اما بازنمایی کالبدی و موقعیت فضایی که جنگ در آن اتفاق می‌افتد به‌ندرت به چشم می‌خورد. نمای فضاهای ویران‌شده و بناهای تخریب‌شده بدون هیچ‌گونه آگاهی از موقعیت فیلم، حاکی از بی‌شناسی و گمنامی فضاهای جنگ، شهر و موقعیتی است که جنگ در آن اتفاق می‌افتد.

رویکرد بسیاری از کشورهای غربی در سینما در زمینه جنگ جهانی دوم نشان از آن دارد که در سکانس‌های فیلم جهت حفظ و یادآوری کالبد و نمای منظر جنگ از موزه‌های جنگ، اردوگاه‌های کار اجباری، دیوار برلین، علائم یهودی، دیوارهای گلوله خورده و غیره بسیار استفاده می‌شود، حال آنکه کشور ایران با توجه به تاریخ غنی و به پاس رشادت‌های بسیار هم‌وطنان، نیازمند اقداماتی در زمینه شهری لادر جهت حفظ آثار جنگ و سپس بازنمایی آن توسط سینما به مخاطب است. حفظ و نگهداری نقاط مهم جنگی شهرهای جنگ‌زده در تثبیت خاطرات جنگ کمک شایانی خواهد نمود. متخصصین سینما از جمله کارگردانان و تهیه‌کنندگان فیلم‌های ژانر دفاع مقدس، بایستی درصدد حفظ و ساماندهی منظر خاطره ساز دوران جنگ در نقاط مهم شهری توجه و تأکید ویژه داشته باشند. از سویی دیگر، به این دلیل اینکه جنگ موجب تخریب منظر شهر و ایجاد اغتشاش می‌شوند، بازسازی کالبدی و دمیدن معنا و روح جنگ جهت بازنمایی مناظر پس از جنگ ضروری است. در حقیقت ترمیم و ارتقاء منظر شهرهای جنگ‌زده، عاملی برای تقویت و بازنمایی بهتر خاطرات جنگ در سینما محسوب می‌شود. بازنمایی این مناظر جنگ و مناظر خاطره ساز از طریق سینما، باعث بالا رفتن سواد بصری منظر دوران جنگ، افزایش فرصت‌های آموزشی و آگاهی بیشتر جوانان از این دوران می‌شود و از همه مهم‌تر عاملی برای استمرار و تداوم خاطرات جمعی و اجتماعی شهرهای جنگ‌زده به شمار می‌رود. بر این اساس می‌توان راهکارهای زیر را جهت بازنمایی بهتر منظر دوران جنگ در سینما ارائه داد تا بتوان ارزش و رشادت‌های دلیرانه مردم ایران را در فضاهای شهری به نمایش کشید:

- توجه به نمای شهری در فیلم‌ها و نحوه تدریجی ویران شدن و از

present shapes the past: a philadelphia story about George Washington and slavery, *presentation at the Canadian political science association meeting*, Concordia university.

6. Mistzal, B. A. (2010). Collective Memory in a Global Age: Learning How and What to Remember. *Current Sociology*, 58(1), 24-44.

7.Habibi, Mohsen; Farahmandian, Hamideh; Basiri Mojdehi, Reza. (2016). Reflection of urban space in Iranian cinema: A review of the last two decades. *Cities*, 50, 228-238.

8.Goharipour, Hamed. (2019). Narratives of a lost space: A semiotic analysis of central courtyards in Iranian cinema. *Frontiers of Architectural Research*, 8(2), 164-174.

9.Kronenburg, R. (2010). *The city and the moving image urban projections*, Hampshire: Palgrave Macmillan, 222-226. ISBN-13: 978-0230243385

10. Turgut, Ozden Pektas. (2012). Kinetic typography in movie title sequences. *Social and Behavioral Sciences*, 51, 583 - 588.

11. Peri Bader, A. (2018). Museums and urban life in the cinema: On the ordinary and extraordinary architectural experiences. *Emotion, Space and Society*, 29, 22-31.

12.Winter, C. (2009). Tourism, Social memory and the great war. *Annals of Tourism Research*, 36(4), 607-626.

13. Zhou, W. (2016). Construction of traditional cultural tour landscape field based on city memory--Taking Nanjing Fuzimiao (Confucius Temple) Qinhuai Scenic Area as an example. *SHS Web of Conferences*, 24, 1-6.

14. Grau, B. (2014). *Beyond Performance: Rhetoric, Collective Memory, and the Motive of Imprinting Identity*. Thesis of Master of Arts. University of South Florida.

15. Boyer, C. (1994). *The city of collective memory: Its Historical Imagery and Architectural Entertainments*, The MIT press, Cambridge.

بین رفتن آنها به خصوص در موقعیت‌های خاص - استفاده از برش‌هایی واقعی از فیلم‌هایی که در زمان جنگ از شهر و ویرانی‌های شهر به‌عنوان نماد جنگ به جهت تأثیرگذاری بیشتر بر مخاطب

- استفاده از اصوات شهری به‌منظور القای حس‌های متفاوت از منظر جنگ: شروع جنگ، نقطه آرامش، پایان جنگ به‌منظور درک بهتر منظر جنگ

- توجه به نشانه‌های عینی و ذهنی منظر جنگ تواما در بازنمایی فیلم‌ها

- تأکید بر عملکردهای خاص و مهم در دوران جنگ جهت آشنایی بیشتر بینندگان در این زمینه

- بازسازی و احیای محل‌های عملیات جنگی و توجه به آن در بازنمایی در منظر پس از جنگ

پی‌نوشت‌ها

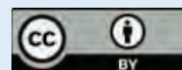
۱. جهت اطلاعات بیشتر در زمینه مدل مفهومی ارائه‌شده (شکل ۱) به مقاله با عنوان «رویکردی تحلیلی به نقش منظر در ارتقاء خاطرات جمعی (نمونه موردی: خرمشهر، جنگ ایران و عراق)» به چاپ رسیده در مجله مطالعات تاریخی جنگ رجوع شود.

فهرست مراجع

۱. باقری بهشتی، آیدا؛ حبیب، فرح؛ و زرآبادی، زهرا سادات. (۱۳۹۷). رویکردی تحلیلی به نقش منظر در ارتقاء خاطرات جمعی (نمونه موردی: خرمشهر، جنگ ایران و عراق). *مطالعات تاریخی جنگ*. ۲(۳)، ۳۷-۶۰.
۲. لقمانی، حدیث؛ اعتصام، ایرج؛ و ذبیحی، حسین. (۱۳۹۹). بازایی کیفیت هویت فضایی با استفاده از سینما. جغرافیا و پایداری محیط، ۱۰(۳)، ۵۱-۶۹.
۳. شهاییان، پویان؛ و لاریمیان، سیده فرزانه. (۱۳۹۲). بررسی منظر صوتی خیابان ولیعصر تهران با تأکید بر ادراک مردم از منظر صوتی. *آرمان‌شهر*، ۹(۱۷)، ۲۳۷-۲۴۸.
۴. فرمیهنی فراهانی، بهراد؛ و صرافسی، مظفر. (۱۴۰۰). نقش طرح‌واره‌های ذهنی در تولید فضا (نقد سه‌گانه‌ی فضایی لوفور از منظر مکتب ویگوتسکیایی شناخت)، *مجله معماری و شهرسازی ایران*، ۱(۱۲)، ۵-۲۱.
5. Ross, M. H. (2010). Collective memory and how the

COPYRIGHTS

©2022 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

Urban Space and Cinema, The Effect of War Scape Representation on the Promotion of Collective Memories (Case Study: Standing in the Dust, on the Third Day)

Hadith Loghmani, Ph.D., Department of Urban Planning, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Art, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Aida Baghery Beheshty, Ph.D., Department of Urban Planning, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Art, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.*

Abstract

Events such as war due to the ideals of land can be the formation and background of the memory of a city or country. In order to continue and transmit these memories, we must pay attention to the emphasis on the representation of urban spaces and identities that affect people and their mentality. Films play a planning role in reviving the areas and emphasize the history of a city, events and especially events such as war. In this regard, the present researcher has examined two films, »The Third Day«, which narrates the resistance in the western regions of Khorramshahr City in 1980, and »Standing in the Dust«, which begins from the moment. The purpose of this study is to influence the elements and features of urban spaces in promoting war memories through movies, what a representation of the wartime period for the consolidation and continuity of urban spaces is reminiscent of a war event. Accordingly, first by using documentary studies and important libraries of urban spaces and cinema and communication with each other in the form of an urban symbol, personality, urban functions, values, rituals, the voice of the city and nature and was expressed based on essential criteria and elements to revive memory in each field. Moreover, the amount of portrayal in the two films »Third Day« and »Standing in the Dust« was examined according to the results obtained from the encounters with the representation of war, according to the ideology of directing has shown. Studies show that most of the urban spaces used in »Standing in the Dust« focused on urban performance with a duration of 16422, the film time and the highest in »Third Day«. The time of the display of wartime spaces is related to the city's symbol, such as the search to display the symbolic meanings of trenches, enemy tanks and martyrs in inducing the concept of war in the city, which is 677 minutes of the film. From the viewers' point of view, the symbol of the city in »Third Day« is one of the most important in the inductions of the war, while the film »Standing in the Dust« refers more to the quality that has the natural characteristics of war and the performance of the city. Considering the comparison between the rates expressed and the author in the movie In the Dust, it is essential to pay attention to urban performances, which are also very effective in the eyes of the viewers of this movie. In the third day movie, the symbol of the city is considered by the director. In addition to this, the author is considered and is regarded as an important symbol of the town by the viewers of this film. Interviews and hockey reviews of urban performance and war landscape symbols in the sequence of war genre films have a significant impact. In these cases, map solutions to provide urban views from an urban planning perspective have been presented.

Keywords: Cinema, Urban space, Collective memory, War.

* Corresponding Author Email: ida.beheshty@gmail.com